

Самардак Д.В.

аспірант,

Національний університет біоресурсів і природокористування України

ПРО ІСТОРИЧНІ ШЛЯХИ СТАНОВЛЕННЯ ЦІЛІСНОСТІ ЛЮДИНИ

Ідеал всебічного та гармонійного розвитку людини як мети існування усіх суспільних інститутів було висунуто в епоху Античності. Всю свою подальшу історію Західна цивілізація змушена була усвідомлювати та оцінювати саму себе у порівнянні з цією старою мрією давньогрецьких рабовласників – принципом «калокагатії», тобто повної свободи розвитку всіх сутнісних сил особи та суспільства. Власне, слід констатувати, що велич та світове панування Заходу були б неможливими без такого ідеалу. Як і без постійного зречення від нього у реальній практиці суспільного існування.

Історія піднесення Заходу має за свою основу процес невблаганного розростання поділу праці, який у добу зрілості капіталістичної суспільно-економічної формації набуває тотального характеру, причому не тільки за своїми кількісними, але і за якісними вимірами – адже не лише формується світовий ринок, який поєднує металевими ланцюгами долі усіх народів Землі, ринкової форми поступово набувають і всі ті сфери суспільного життя людства, які на рівні усвідомленого публічного дискурсу позиціонуються як такі, що становлять собою мету здійснення економічної діяльності, а не як її другорядний придаток.

Перетворення ринкового поділу праці на панівний принцип здійснення суспільної інтеграції передбачає, що індивіди поєднуються між собою шляхом їх роз'єднання та протиставлення, шляхом перетворення кожної окремої людини на часткову деталь складного економічного механізму, яка внаслідок принципової неповноти способу своєї діяльності потребує зовнішнього доповнення незліченною кількістю хоча й влаштованих іншим чином, але так само часткових та односторонніх, деталей. Індивід тут зводиться до певної обмеженої функції у межах тої складної системи виробництва, яка складається та розвивається цілком незалежно від його свідомості і владно вимагає від неї свого визнання у якості об'єктивного і остаточного устрою життя, який неможливо змінити, до якого слід адаптуватися, направивши всі зусилля на те, щоб знайти і не загубити своє місце в ньому.

Таким чином, суспільна тотальність, частковим проявом якої виступає індивід, виявляється по відношенню до нього чимось зовнішнім і непідвладним розумному контролю, причому потреби розвитку цієї свавільної тотальності не співпадають з інтересами тих індивідів, з яких вона складається, навпаки, збільшення сукупної ефективності виробництва тут досягається за рахунок деградації величезних мас зайятих у ньому людей. Адже деградація є ніщо інше як односторонній, частковий розвиток, коли абсолютної цінності набуває те, що мало б бути лише одним з плінних моментів людської життєдіяльності, коли цілісність людської сутності

перетворюється на засіб здійснення партикулярних та ефемерних інтересів, що визначаються принципово непередбачуваними коливаннями кон'юнктури ринку.

Спосіб виробництва, за якого головною метою діяльності виступає створення та продаж якомога більшої кількості речей, а не формування якомога більш повноцінних людей, мав своє історичне виправдання. Страшна в своїй невідворотності діалектика історії полягає в тому, що, не перетворившись спочатку на засіб, людина б не змогла повною мірою перетворитись на ціль. Людству довелось розвинути свої власні сутнісні сили в їх відчуженій формі, коли вони, замість того, щоб безпосередньо слугувати всесторонньому розвитку людини, виступали в якості жертвних вівтарів, на які мали бути покладені незліченні людські життя. Проте з часом відчужена форма перестала бути формою розвитку, і перетворилися на загрозу самій сутнісній визначеності людини, до тоталітарної фетишизації її існування внаслідок ототожнення виробників та споживачів з тими речами, які вони виробляють та споживають, до перетворення всіх без виключення потреб людини лише на привід для здійснення чергового акту купівлі-продажу.

На рівні суспільної свідомості процес відчуження та фетишизації діяльності людини призводить до утворення замкнених та протиставлених одна одній спеціалізованих сфер дискурсів, що втрачають свій зв'язок з потребами розвитку життєсвіту. Так, наука у своїй перетвореній формі – «наука задля науки» – виявляється здатною не тільки співіснувати з імперіалістичним безглуздя, але й виступати покійною служницею військово-промислового комплексу. «Мистецтво заради мистецтва» не лише не повстає проти проявів спотворення суспільного устрою, а ще й намагається всіляко їх прикрашати, надавати ілюзорного сенсу реальній беззмістовності суспільного буття. Розвиток технічної думки виявляє тенденцію до її перетворення зі знаряддя емансипації людини від стихійних сил природи на інструмент підкорення природи людини, перетворення її на цілком контрольований об'єкт маніпулювання.

На рівні свідомості індивідуальної відбувається розкіл особистості на «публічну» та «приватну», оскільки людина відчуває, що в своїх суспільних проявах вона може самореалізовуватися лише шляхом самозречення. Особисті та колективні інтереси об'єктивно не співпадають, тому у своїй життєдіяльності людина змушена весь час коливатися між протилежними стратегіями діяльності – між потребою зректися від самої себе в ім'я тої колективності, до якої вона належить, та схильністю розглядати цю колективність лише у якості засобу здійснення власних партикулярних інтересів.

Жодна з цих протилежних стратегій не дозволяє людині віднайти єдність з самою собою. Істинне привласнення нею власних здібностей, подолання ворожнечі між різними, але нерозривно пов'язаними сторонами її сутності, неможливо без такого перетворення суспільного цілого, способу відношення людини до людини, за якого тотальний розвиток кожної особистості став би необхідною умовою розвитку всіх інших особистостей та суспільства в

цілому. Саме в процесі залучення індивіда до перетворення власної суспільної тотальності, під час якого індивідуальна діяльність співпадає з потребами розвитку суспільства, і з'являється можливість для формування цілісної особистості.

Суханов В.Ю.

керівник гуртка,

Енергодарський Центр дитячої та юнацької творчості

ДОСЛІДЖЕННЯ СТУПЕНІВ РОЗВИТКУ САМОСВІДОМОСТІ МЕТОДОМ З'ЄДНАННЯ БАЗОВИХ КАТЕГОРІЙ ПАРАМИ

У попередніх публікаціях [7; 8; 9] автор використовував метод «з'єднання основних категорій філософії парами», узятих по одній від двох пар протилежностей для дослідження трьох різних ліній («сходів») психічного розвитку. Раніше подібний метод застосовувався в давньоєгипетській езотериці при комбінуванні якостей «сухості – вологи» та «теплоти – холоду» у першоелементах вогню, повітря, води і землі [4, с. 4-9]. У сучасній фізиці їм відповідають чотири стану речовини і чотири основні категорії фізики: енергії, простору, часу і поля. Аналогічний метод «кола» використовував Г. Айзенк при класифікації чотирьох темпераментів за двома шкалами: «нейротизма – стабільності» і «екстраверсії – інтроверсії» [6]. У наших дослідженнях, зокрема, комбінувалися парами полюси від двох пар протилежностей: «форма – зміст» і «спокій – рух». В результаті були виділені такі ступені «кола» розвитку: 1. Рух форми (час; емоційні процеси) 2. Спокій форми (простір; система цінностей, або особистість – у вузькому розумінні). 3. Спокій змісту (поле; знання і свідомість). 4. Рух змісту (енергія; мислення) [8].

У цій публікації ставиться мета дослідження ще однієї лінії психічного розвитку, яка має відношення до формування самосвідомості

У віковій психології можна виділити такі чотири етапи в розвитку індивідуальності. Перший етап формування індивіда починається з «кризи триліток», коли дитина починає займати деструктивну позицію до зовнішнього світу: ламає іграшки, діє всупереч дорослим [3, с. 100-102]. Його можна було б назвати «завоюванням світу», або «руйнуванням». Другий етап проявляється в період підліткової кризи, коли індивід характеризується підвищеною конфліктністю у взаєминах (прагнення бути першим в грі, навчанні, спорті, на вулиці) [3, с. 210-214]. Його можна назвати «протиборство». Наступний період знаменує перехід до конструктивної роботи і збігається з етапом оволодіння спеціальністю в процесі «співпраці» [3, с. 247-256]. Як правило, це період юності. На вищому етапі (в період зрілості, який можна назвати «творенням») індивід стає здатним до самостійної суспільно корисної діяльності [3, с. 272-279].